

EKONOMIJA

OSNOVI EKONOMIJE

2020/2021

I DEO

UVOD U EKONOMSKU NAUKU

Početicima se može učiniti čudnom tvrdnja
da je ekonomija nauka.

Zaista,
ekonomisti ne istražuju pomoću epruveta ili teleskopa.

Suština nauke je naučni metod
odnosno objektivan razvoj i testiranje teorija o tome
kako svet funkcioniše.

Takav metod jednako se primenjuje na
proučavanje privrede jedne zemlje,
kao što se primenjuje na
proučavanje zemljine gravitacije ili evolucije živih bića.

NAUČNI METOD: POSMATRANJE, TEORIJA I JOŠ POSMATRANJA

Veza između teorije i posmatranja javlja se i u oblasti ekonomije.

U **fizici** na primer Isak Njutn - pad jabuke sa drveta -
Njutnova teorija gravitacije

U **ekonomiji** na primer neki ekonomista može da živi u
zemlji
koja se suščava sa brzim povećanjima cena.
Posmatranje takve situacije može da ga podstakne da razvije
teoriju inflacije.

Prepreka:

U ekonomiji se eksperimenti teško izvode.

Ekonomisti koji proučavaju inflaciju nisu u prilici da manipulišu nacionalnom monetarnom politikom samo da bi prikupili korisne podatke.

Ekonomisti uglavnom moraju da se zadovolje onim podacima koje im svet ponudi.

Zamena za laboratorijske eksperimente:

Ekonomisti prate istorijske događaje i na osnovu prošlih iskustava, eksperimentišući sa njima, dolaze do naučnih prepostavki i saznanja.

Na primer kada rat na Bliskom istoku poremeti tok sirove nafte, cene nafte skaču svuda u svetu.

Sama reč ekonomija nastala je od grčkih reči:
oikos i nomos.

Oikos označava kuću, a **nomos** zakon.

Bukvalno prevedena reč ekonomija značila bi zakonitosti o kući
ili zakonitosti o funkcionisanju domaćinstva.

Međutim, ovakav, bukvalan prevod nije zadovoljavajući, te je
objašnjenje pojma ekonomija nešto drugačije.

ŠTA JE EKONOMIJA ?

Društvena nauka !

Zasnovana na naučnom metodu i analizama podataka !

Proučava aktivnosti ljudi i privrednih subjekata !

Uz upotrebu ograničenih resursa !

U cilju zadovoljavanja potreba ljudi !

Uz data društvena ograničenja (zakoni, propisi, pravila) !

DEFINICIJA

ekonomije kao nauke

Ekonomija je nauka koja se bavi ekonomskim zakonitostima i pojavama u proizvodnji, raspodeli, razmeni i potrošnji.

Zadatak ekonomske nauke

je da glavnim akterima ekonomske scene (preduzećima, domaćinstvima i državi), nudi moguća teorijska objašnjenja i rešenja ekonomskih problema

sa kojima se oni svakodnevno suočavaju.

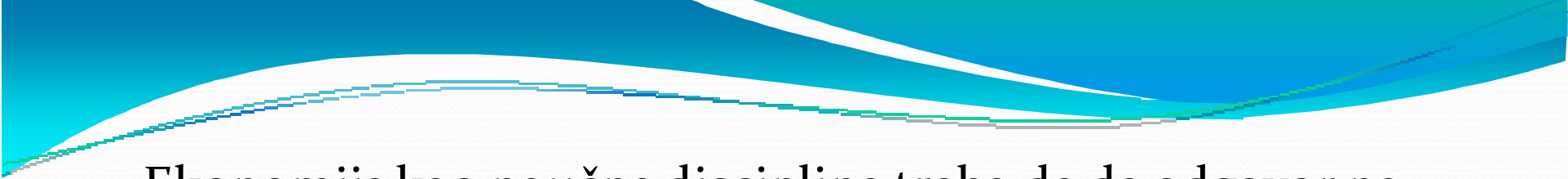
Da sa svoje strane doprinese ostvarivanju bržeg i stabilnog ekonomskog razvoja i blagostanja ljudi.

Ekonomija predstavlja privređivanje
na način da se adekvatnom alokacijom
ograničenih resursa
zadovolje
neograničene potrebe.

Da bi se ova alokacija izvršila na adekvatan način
potrebno je da postoji određeni mehanizam.

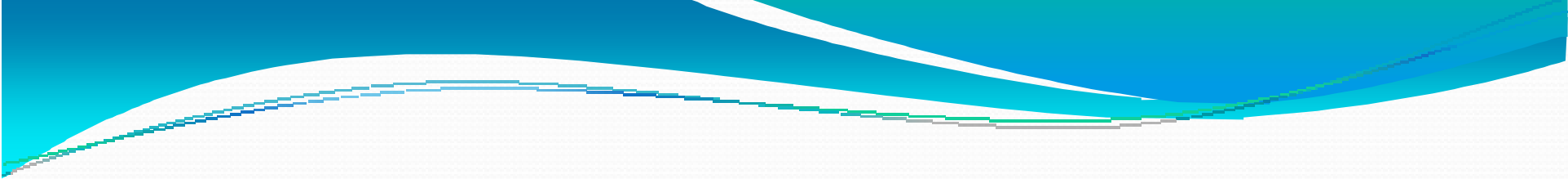
U ulozi mehanizma za alokaciju ograničenih resursa
može se naći
tržište, država ili neka kombinacija ova dva aktera.

Ekonomija kao naučna disciplina treba da da odgovor na pitanje **koje proizvode i usluge treba proizvoditi**, kako na nivou privrede (na makro nivou), tako i na nivou preduzeća (na mikro nivou).

Zatim kako te proizvode treba proizvoditi (kojom tehnologijom i pomoću kojih resursa), na kom tržištu ih treba prodavati i slično.

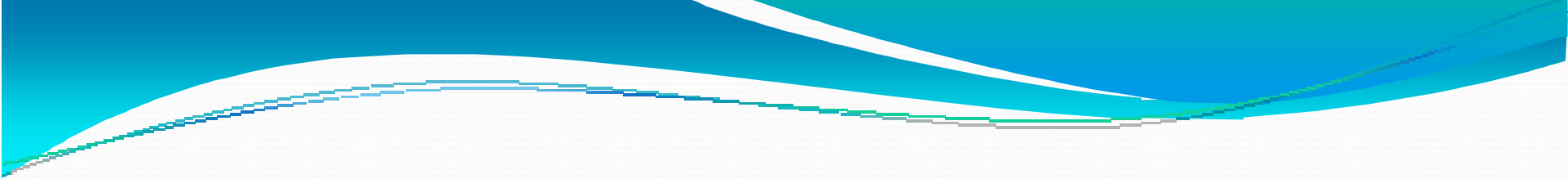
Ekonomija je i nauka o racionalnom izboru, u smislu da ljudi i preduzeća biraju resurse koje će kombinovati i koristiti kako bi obezbedili zadovoljenje potreba potrošača, ali i ostvarili maksimalne rezultate uz minimalna ulaganja.

Ekonomija se bavi i proučavanjem
novca, tržišta novca i kapitala,
pitanjima i problemima finansiranja na nivou preduzeća i privrede.

Ekonomija proučava i
trendove u kretanju različitih pojava na nivou privrede,
kao što su cene, nezaposlenost, proizvodnja, spoljna trgovina i
slično.

Ekonomija se može predstaviti i kao nauka koja proučava
ekonomske odnose između privreda, odnosno država,
kada se bavi pitanjima
uvoza, izvoza, trgovinskog bilansa, trgovinskim barijerama i slično.

Osnovni motiv
koji se provlači kroz gotovo svaku oblast izučavanja jeste
pronalaženje rešenja za problem
kako uspostaviti ravnotežu između
ograničenih resursa i neograničenih potreba ljudi.

Osnovni zadatak ekonomije je da otkrije
objektivne ekonomske zakonitosti
koje vladaju u sferi ekonomije,
kao privredne stvarnosti.

Ekonomski ciljevi:

ekonomski rast i razvoj, efikasnost, ravnomerna raspodela dohodka, stabilnost nivoa cena, pozitivan trgovinski balans i slično.

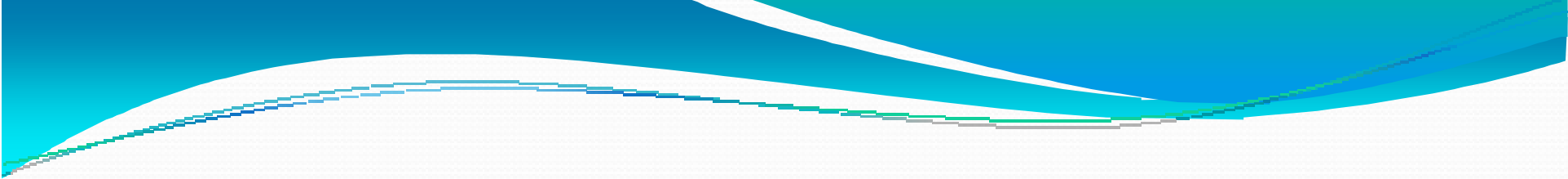
Izbor ciljeva

zavisi prvenstveno od socijalno-političke situacije u zemlji, ali i od drugih neekonomskih faktora (kao što je na primer, religija).

Ipak, uticaj politike je najizraženiji.

Imajući u vidu ograničenost resursa s jedne strane i neograničenost potreba s druge strane, te veliki broj ciljeva, nužno se nameće

potreba **utvrđivanja prioriteta**, odnosno rangiranje ciljeva prema značaju.

Politika je zadužena
za definisanje smernica, pravila ili zakona,
koji će biti osnov za određivanje prioriteta
među postavljenim ciljevima.

Kao i svi ekonomski procesi, i proces formulisanja politike
predstavlja svojevrsni ciklus,
koji zahteva
kontinuirano posmatranje i unapređenje.

OSNOVNA PODELA EKONOMIJE

(John Maynard Keynes 1883 – 1946)

(Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca 1936)

EKONOMIJA

```
graph TD; A[EKONOMIJA] --> B[Mikroekonomija]; A --> C[Makroekonomija]
```

Mikroekonomija

Makroekonomija

Mikroekonomija

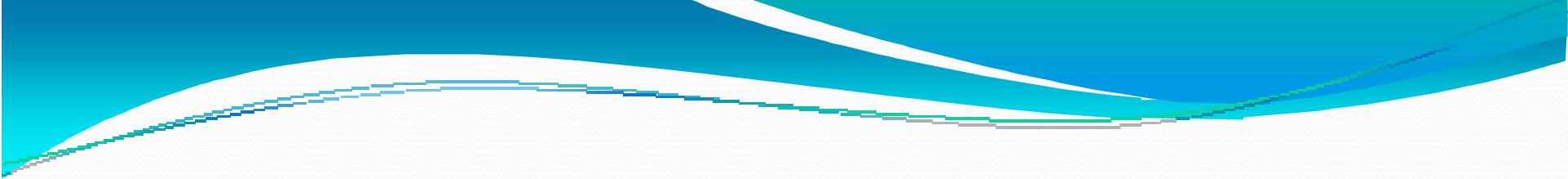
se bavi donošenjem odluka od strane pojedinačnih privrednih subjekata, kao što su preduzeća i potrošači.

Dakle, ona se bavi ponašanjem pojedinaca ili grupa, organizovanih u vidu preduzeća, grana, industrija i slično.

Privredni subjekti

koji su u fokusu mikroekonomije jesu pojedinci, odnosno domaćinstva i preduzeća.

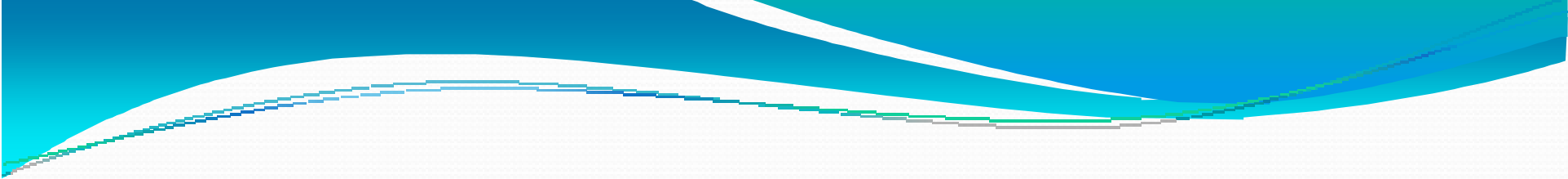
U fokusu mikroekonomije je donošenje poslovnih odluka.

Premda ovi privredni subjekti predstavljaju
osnovne privredne subjekte
i u proizvodnji i u potrošnji

potrebno je naglasiti da je
preduzeće primarno proizvodni privredni subjekt,
dok je

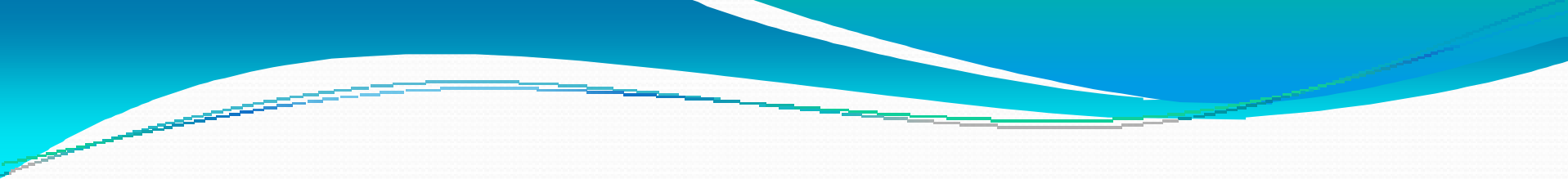
pojedinač - domaćinstvo primarno potrošački privredni subjekt.

Veoma značajno pitanje u oblasti mikroekonomije jeste
donošenje odluka o alokaciji resursa.

Kako su resursi po definiciji ograničeni,
a ljudske potrebe neograničene
postavlja se pitanje :

kako rasporediti resurse (kvantitativno i kvalitativno)
na proizvodnju različitih proizvoda
tako da
najveći broj potreba najvećeg broja ljudi bude zadovoljen,
a da istovremeno resursi budu efikasno iskorišćeni.

Ovaj odgovor najbolje daje tržište,
s tim što je nekada potrebna i pomoć države,
u slučaju kada tržište ispolji određene nedostatke ili slabosti.

Tržište omogućava da se uspostave relacije između
ponude određenog proizvoda,
potražnje za tim proizvodom
i
njegove cene.

Makroekonomija

se bavi pitanjima na nivou privrede kao celine, ili čak globalne, svetske privrede.

Bavi se pitanjima kao što su nezaposlenost, rast i razvoj, inflacija, trgovinski balans i slično.

Makroekonomija postaje posebno značajna posle Velike ekonomske krize - Velika depresija – koja je nastala 1929. godine.

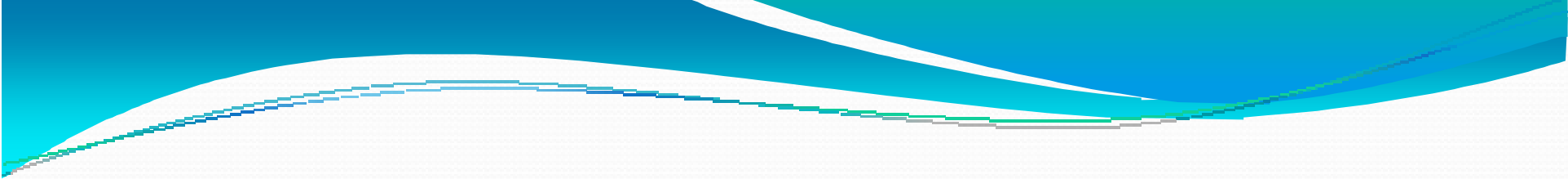
Tada je tržište ispoljilo svoju manjkavost, odnosno nije uspelo da nevidljivom rukom reši nastale probleme.

Makroekonomija

se bavi proučavanjem privrede,
odnosno analizom agregatnih veličina,
koje pružaju informacije na nivou privrede kao celine.

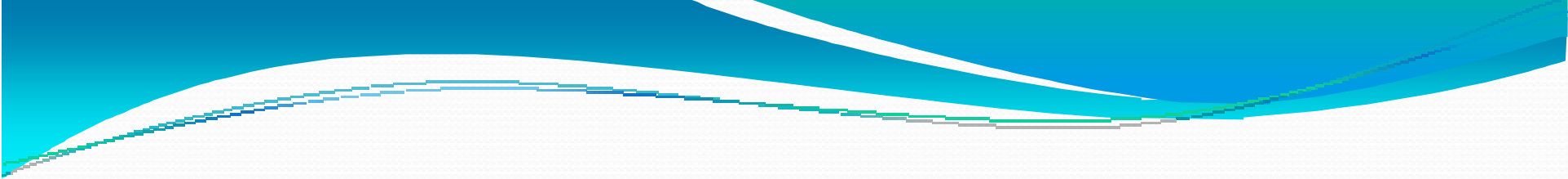
Takve su na primer kategorije poput
investicija, štednje, zaposlenosti, inflacije,
monetarne i fiskalne politike,
bruto domaćeg i bruto nacionalnog proizvoda,
spoljnotrgovinske razmene,
platnog bilansa
itd.

Veoma značajno pitanje u oblasti makroekonomije je uticaj države,
odnosno državne politike
na kretanja ekonomskih veličina na nivou privrede.

Pri tome, zadatak je pronaći balans između
uloge tržišta i uloge države.

Preciznije, potrebno je pažljivo uskladiti odnos između
ekonomije i ekonomske politike jedne zemlje,
jer je to jedini način da se postigne
efektivno i efikasno
upravljanje privredom.

Premda bi se moglo posumnjati da su
mikroekonomija i makroekonomija
dva odvojena dela ekonomije,
među njima ne samo da nema sukoba,
već naprotiv postoje neraskidive veze.

Naime, individualni privredni subjekti,
koji su predmet proučavanja
mikroekonomije,
zapravo čine privredu kao celinu,
koja je predmet proučavanja
makroekonomije.

Osim podele na mikroekonomiju i makroekonomiju,
ekonomija se može posmatrati i kao

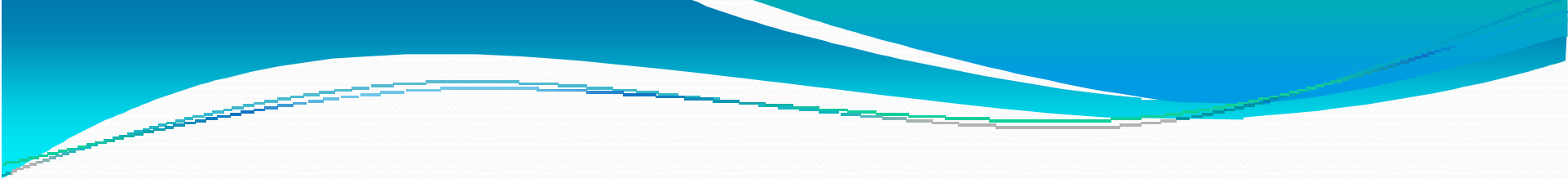
POZITIVNA I NORMATIVNA

Pozitivna ekonomija

bavi se objašnjavanjem onog što jeste,
dok je
normativna usmerena na ono što bi trebalo da bude.

Planiranje putem definisanja ciljeva primer je
normativne ekonomije.

Kada je reč o pozitivnoj ekonomiji
racionalnim ponašanjem smatra se svako ponašanje
koje je usmereno na obezbeđenje ličnog interesa.

Analiza efikasnosti je takođe jedan od pokazatelja
racionalnog ponašanja pojedinica.

Međutim, nekada efikasnost nije najpoželjnija,
u nekim slučajevima prednost može imati
jednakost ili socijalna pravda.

OSNOVNE EKONOMSKE ZAKONITOSTI I PRINCIPI EKONOMIJE

Ekonomski principi poslovanja se najčešće vežu za pojam
poslovnog uspeha.

Poslovni uspeh preduzeća koja posluju u uslovima tržišne
ekonomije
mora biti zasnovan na

OSNOVNOM EKONOMSKOM PRINCIPU – NAČELU

koje glasi

ostvariti maksimalne rezultate, uz minimalna ulaganja.

Osnovni ekonomski princip sadrži
tri parcijalna ekonomska principa,
odnosno
najpoznatiji i najčešće upotrebljavani pokazatelji poslovnog
uspeha
ili ekonomski principi su:

- ekonomičnost (Ek),
- rentabilnost (R) i
- produktivnost (Pr).

Ovi principi odraz su odnosa određenih elemenata rezultata i
ulaganja,
te su stoga značajni i kao kriterijumi,
odnosno parcijalna merila kvaliteta ekonomije preduzeća.

Ekonomski principi poslovanja
predstavljaju
načela - pravila
kajih preduzeće
treba da se pridržava.

Što je njihova aplikacija potpunija i doslednija,
to je veća garancija
za poslovni uspeh preduzeda.

Svi
istovremeno predstavljaju
meru uspešnosti
preduzeća.

PRODUKTIVNOST

predstavlja zahtev da se ostvari
proizvodnja
što veće količine proizvoda
uz što manje potrošenih časova rada,
odnosno uz što niže utroške radne snage.

odnosno

to je princip ekonomije koji zahteva
ostvarivanje što većeg obima proizvodnje,
a sa što manje utrošenog živog i ljudskog rada.

Porast produktivnosti rada najbolji je pokazatelj
privrednog i ukupnog razvoja jednog društva.

Ako želimo povećati produktivnost ljudskog rada
moramo smanjiti količinu uloženog rada
za istu količinu proizvodnje.

Međutim,
između produktivnosti rada i produktivnosti mašina
treba postići što je moguće povoljniju ravnotežu.

Produktivnost je pokazatelj učinka ljudskog rada (živog i minulog)

koji je jedini stvaralac svih vrednosti.

Opšti izraz produktivnosti (P_r) izražava odnos između količine ostvarenog učinka (Q) i količine uloženog živog rada (L) za tu proizvodnju.

$$P = Q/L$$

Najčešće se produktivnost računa tako što se umesto količine proizvoda koristi neki drugi oblik rezultata, na primer, prihod od prodaje, jer se on može utvrditi na nivou preduzeća, za sve proizvode.

Najvažniji faktori produktivnosti mogu se definisati kao:

1. tehničko-tehnološki,
2. organizacioni,
3. lični faktor radne snage,
4. društveno institucionalni.

Na staroj i dotrajaloj proizvodnoj opremi ograničene su mogućnosti povećanja produktivnosti.

Zato je naglašena potreba njenog stalnog modernizovanja.

Da bi se produktivnost rada postigla do maksimalnih granica potrebno je stalno razvijati i unapređivati organizaciju rada.

EKONOMIČNOST

predstavlja zahtev da se ostvari
što veći prihod sa što nižim troškovima.

Ovo je vrlo jasan zahtev i jednostavan za računanje,
što ga čini veoma često korišćenim u analizama
uspešnosti poslovanja preduzeća.

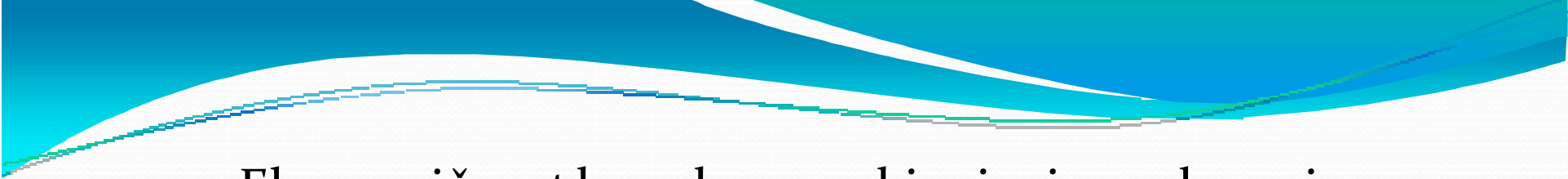

Ekonomičnost je pokazatelj ekonomskog poslovanja.

Ekonomičnost u opštem smislu označava
štedljivost, odnosno brižljivost u trošenju sredstava.

U poslovanju preduzeća to je nastojanje
da se ostvari štednja na pravom mestu,
gde je to moguće.

Ostvarivanjem štednje, troškovi se snižavaju.

Ekonomičnost kao ekonomski princip poslovanja
ima šire zahteve od produktivnosti rada,
jer uključuje pored živog ljudskog rada
i ostale uložene faktore proizvodnje.

Prema tome, ekonomičnost se sastoji u težnji
da se postojeći raspoloživi materijalni i ljudski potencijali
koriste na takav način da daju maksimalne rezultate.

Zahtev je dakle, da se ostvare što bolji rezultati
uz što manje trošenje radne snage,
sredstava i vremena.

To se može izraziti sledećim odnosom
 $E = \text{ekonomski rezultat/utrošeni faktori.}$

Ekonomičnost se može izraziti kao odnos između
elemenata reprodukcije i količine proizvodnje
i na taj način pokazuje kolika je prosečna količina
utrošenih elemenata za reprodukciju
jedne jedinice količine proizvodnje.

U osnovi postoje dva načina za merenje
ekonomičnosti:

- a) fizičko i količinsko,
- b) vredonosno merenje ekonomičnosti.

RENTABILNOST

predstavlja konačni i definitivni izraz
finansijskog rezultata koji predstavlja sveukupan
uspeh preduzeća.

Rentabilnost predstavlja zahtev da se ostvari
što veći profit (dobit) sa što manje angažovanih sredstava.

Znači, rentabilnost je odlučujuće
merilo efikasnosti korišćenja sredstava, merilo uspeha
privredivačke aktivnosti i poslovanja preduzeća.

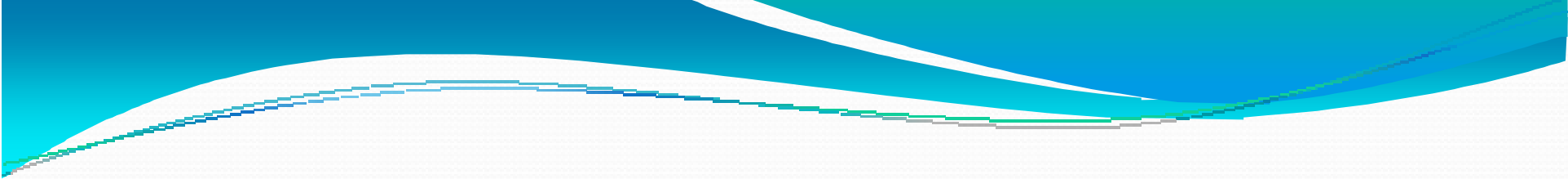
Rentabilnost se može tretirati kao princip poslovanja
i kao izraz kvaliteta ekonomije.

Rentabilnost
kao princip

predstavlja težnju da se ostvari što veća dobit, uz što manje
angažovanje sredstava.

Kao izraz kvaliteta

rentabilnost izražava efikasnost
angažovanja sredstava u stvaranju dobiti.

$$R = \frac{Db}{As} \times 100$$

Ova formula pokazuje odnos dobiti – Db
i angažovanih sredstava – As.

Obično se množi sa 100,
pa se rentabilnost izražava kao stopa prinosa ili procenat.

Ova formula pokazuje koliko se dinara dobija, na sto
dinara angažovanih sredstava.

Ako je stopa rentabilnosti veća,
sredstva su efikasnije angažovana,
jer se ostvaruje veća dobit sa datim sredstvima.

Rentabilnost kao ekonomski princip poslovanja je usmeren u zahtevu da poslovanje preduzeća bude uspešno sa stanovišta konačnih finansijskih rezultata.

Ako je ostvaren pozitivan finansijski rezultat, kažemo da je poslovanje preduzeća bilo rentabilno, dok je poslovni gubitak pokazatelj nerentabilnosti poslovanja.

Rentabilnost se predstavlja kao odnos između poslovnih finansijskih rezultata u toku određenog vremenskog perioda i prosečnih sredstava koja su u tom razdoblju bila angažovana za njihovo ostvarenje.

ARISTOTEL
(384 p.n.e. - 322 p.n.e.)

**KORENI OBRAZOVANJA SU GORKI
ALI SU PLODOVI SLATKI**

Najsvestraniji i najučeniji grčki filozof
se smatra jednim od najuticajnijih ličnosti antike.

Aristotel je na zahtev Filipa Makedonskog, podučavao je
Aleksandara Velikog počevši od 343 p.n.e.

Prema pisanju Encyclopædia Britannica:
"Aristotel je bio prvi istinski naučnik u istoriji i svaki naučnik mu duguje."

HVALA NA PAŽNJI!